

Schetste Vincent van Gogh het kerkhof van Pesse of van Hollandscheveld? Het Drents Museum, Drents Archief en Het Drents Landschap bogen zich over deze vraag en concluderen: het is Pesse.

Ophaalbrug Nieuw-Amsterdam. FOTO GRONINGER MUSEUM

Van Gogh tekende kerkhof van Pesse

WILLEM DEKKER

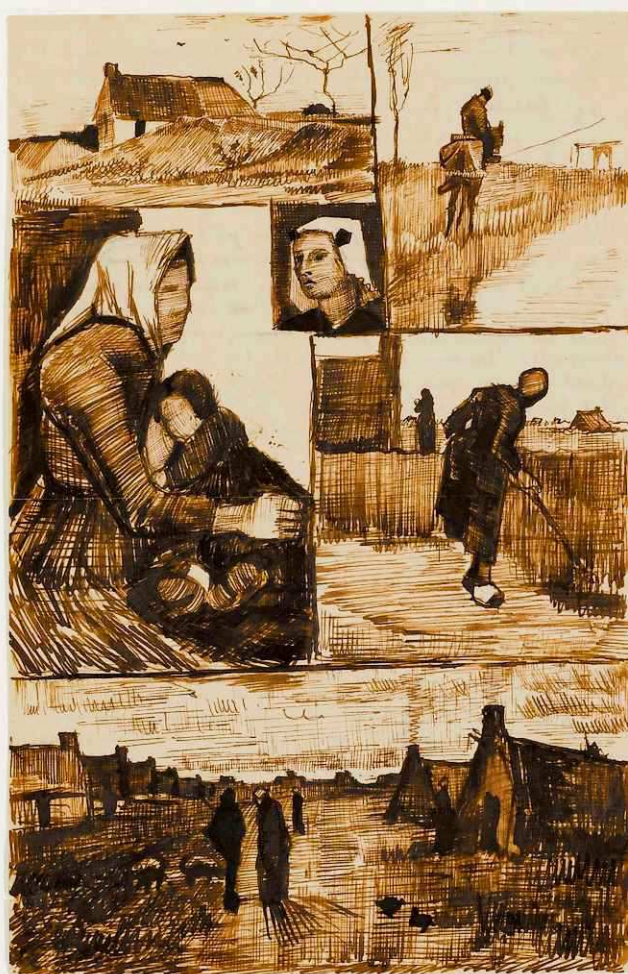
Het kerkhofje van Pesse is een van de vijftien locaties in Drenthe waar schilder Vincent van Gogh zeker is geweest. Op basis van anderhalf jaar onderzoek staan de plekken beschreven in de brochure Van Gogh, Erfgoedlocaties in Drenthe.

Die is gisteren gepresenteerd onder de oude linde in Zweeloo, een van de plekken die Van Gogh vastlegde. Op de dag af 137 jaar geleden dat hij in Drenthe arriveerde.

Er bestaan veel verhalen en aannames over waar de wereldberoemde schilder in zijn Drentse periode van 11 september tot 5 december 1883 verbleef. „We hebben de feiten van de mythen proberen te scheiden. Al is niet iedereen het met onze conclusies

eens”, vertelt Annemiek Krens, hoofdconservator van het Drents Museum.

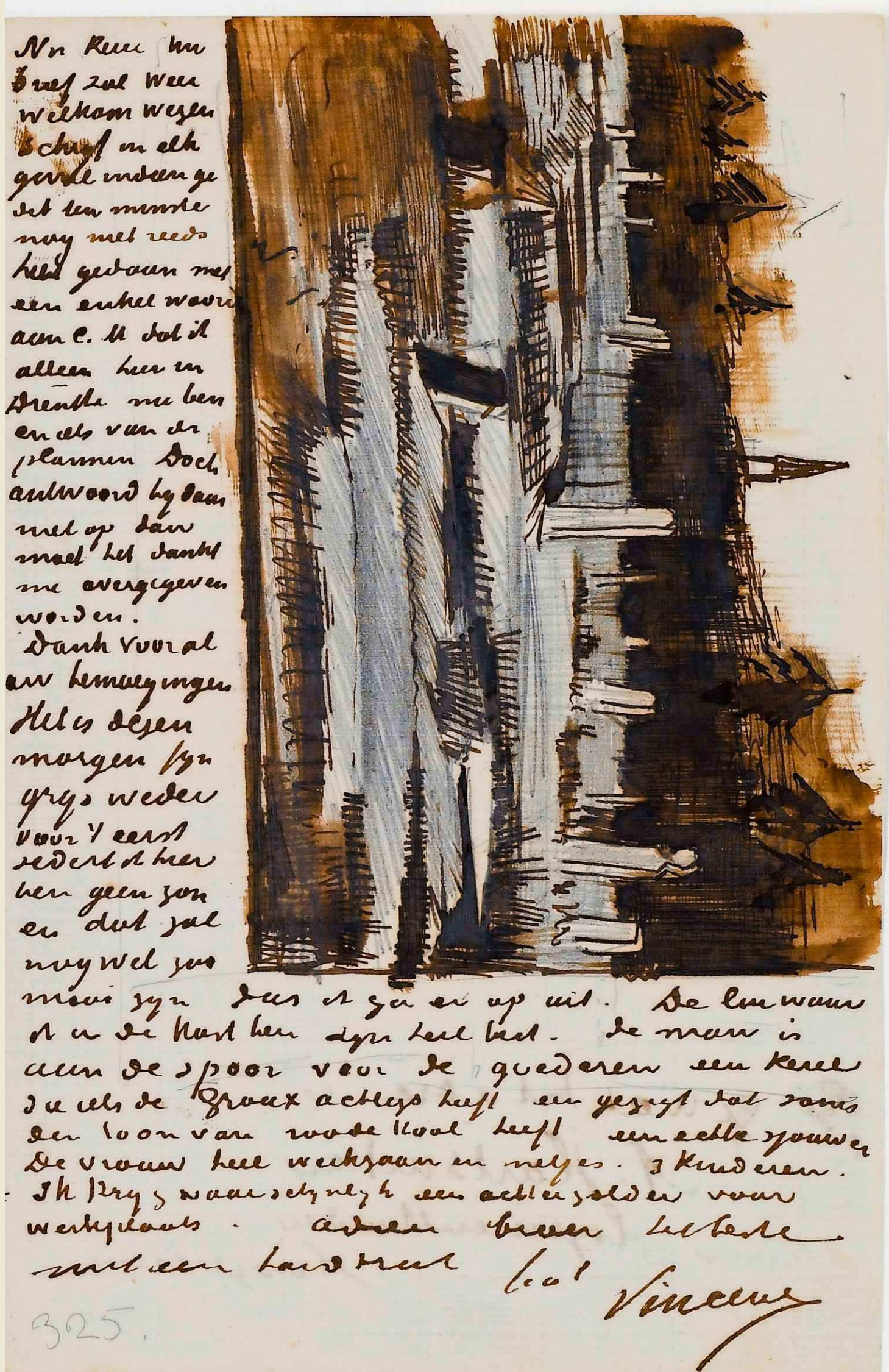
Neem de schets van het kerkhof van Pesse. „Er waren twee mogelijkheden waar de tekening was gemaakt: Pesse of Hollandscheveld. Uit de schets bij de brief die Van Gogh aan zijn broer Theo stuurde is op te maken dat er een kerktoeren bij het kerkhof stond. Hij noemde geen plaatsnamen. In de brief stond dat het ging om een 'klein kerkhof met witte palen en een laantje, omzoomd met mastbomen (dennen), deels begroeid met heide en bunt (pijpenstro). Met een foto van de schets en oude topografische landkaarten togen we meerdere keren naar Pesse en Hollandscheveld. Bodemkundig onderzoek wees uit dat bunt goed bij Pesse past. De dennenbomen waren op oude kaarten van Pesse terug te vinden en de hoek van grafzerken ten op-

Schetsen vaartocht Hoozeveen naar Nieuw-Amsterdam. FOTO: VAN GOGH MUSEUM, AMSTERDAM (VINCENT VAN GOGH STICHTING)

15 locaties in Drenthe waar Vincent van Gogh is geweest

Schets kerkhof Pesse in brief aan Theo van Gogh.

FOTO: VAN GOGH MUSEUM, AMSTERDAM (VINCENT VAN GOGH STICHTING)

zichte van de torenspits kwam overeen met situatie op de schets.”

De grondig onderzoek leverde de vijftien plekken in Drenthe op, waar Van Gogh zeker is geweest. Het zijn gebouwen, gebieden en landschappen, want soms is niet vast te stellen waar hij precies was. Zo'n gebied is het centrum van Hoogeveen. Daar heeft de schilder bijna een maand rondgestruind, maar

waar is niet helemaal bekend. Duidelijk is wel dat hij op 11 september 1883 met de trein op het station in Hoogeveen arriveerde en in logement Hartsuiker zijn intrek nam. Een beeld aan de gevel aan het pand aan de Pesserstraat herinnert daar vandaag de dag nog aan.

Verder heeft Van Gogh veel wandelingen op heidevelden rond Hoogeveen gemaakt en hij bezocht daar regelmatig het postkantoor om brieven te sturen aan zijn

broer Theo in Parijs. Krens: „Hij heeft er wel twintig geschreven in zijn Drentse periode. Die zijn allemaal bewaard gebleven en gedigitaliseerd. De brieven waren een belangrijke bron voor ons onderzoek.”

De Drentse periode van Van Gogh wordt vaak vergeten, zegt Krens. „Vaak wordt die met één zinnetje afgedaan. Het is een vergeten hoofdstuk van een van de beroemdste schilders van

“
DRENTH
IS SUPERBE,
MAAR HET
ER UITHOUDEN
HANGT VAN VEEL
DINGEN AF

de wereld. Veel mensen, ook in eigen provincie, weten niet waar hij geweest is. De meeste schilders die Drenthe aandeden trokken naar zandgronden. Van Gogh koos voor de veenkoloniën, het rauwe Zuidoost-Drenthe waar turf werd gewonnen.”

De fraai geïllustreerde brochure moet niet alleen meer bekendheid geven aan Van Goghs tijd in Drenthe, maar moet ook een stimulans zijn voor de recreatiesector en andere ondernemers om hier meer mee te doen. „Denk aan wandel- en fietstochten. Loop of fiets de Van Goghroute. Aan het einde kunnen ze dan zijn schilderijen in het Drents Museum zien.”

In Assen hangen nu twee schilderijen uit zijn Drentse periode. *De Turfschuit* en de *Onkruid verbrandende boer*, beide gemaakt in de veenkoloniën rond Nieuw-Amsterdam, waar Van Gogh het langst verbleef. Maar in 2023 staat een grote Van Gogh-tentoonstelling in Assen op het programma. Krens: „Daar hopen we meer schilderijen en tekeningen uit zijn Drentse periode te kunnen laten zien.”

De nieuwe brochure is vast een warmmaktje voor de expositie over drie jaar. De route die Van Gogh door Drenthe aflegde staat er helemaal in beschreven, met oude en nieuwe landkaarten. Na Hoogeveen ging Van Gogh met de trekschuit naar Nieuw-Amsterdam.

Onderweg maakte hij schetsen bij brieven die hij verstuurde naar zijn broer Theo. Zo legde Van Gogh onder meer de man met paard van de trekschuit vast met op de achtergrond de brug bij Zwinderen. Ook een van de vijftien locaties. „Het was de enige brug bij een bocht in de Hoogeveense Vaart”, zegt Krens.

Zijn periode in Nieuw-Amsterdam is het meest bekend, omdat hij daar twee maanden verbleef in het logement van Hendrik Scholte. Thans het Van Gogh Huis, waar de kamer waar hij destijds verbleef te bewonderen is. Vanuit het logement trok hij het veen in om het leven van de turfarbeiders vast te leggen. Dat is terug te vinden in zeker vijf schilderijen.

Eén dag maakte hij een uitstapje naar Zweeloo. 's Morgen om drie uur stapte hij bij Hendrik Scholte op de boerenkar. In Zweeloo hoopte hij schilder Max Liebermann te ontmoeten, die daar een jaar eerder de appelboomgaard had geschilderd. Liebermann was er niet, maar Van Gogh legde er wel de boomgaard met een grote linde vast. Die linde staat er nog steeds en bij deze boom is de brochure gepresenteerd.

Tot 5 december 1883 hield Van Gogh het vol in Nieuw-Amsterdam. De kou en eenzaamheid kregen vat op hem. Zoals hij aan zijn broer Theo schreef: 'Drenthe is superbe, maar het er uithouden hangt af van of men er geld voor heeft en of men bestand is tegen de eenzaamheid.'